

О.С. Прокопишин, к.е.н., доцент

ORCID 0000-0002-7027-3499

e-mail: os378@ukr.net,

*Львівський національний аграрний
університет, м. Дубляни*

РОЗРОБЛЕННЯ ПРОГНОЗІВ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні умови нестабільності національної економіки, недостатнє врахування постійних коливань попиту споживачів і чинників, що впливають на зміну тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності, потребують розроблення прогнозів обсягів експортно-імпортних поставок. Це, у свою чергу, дозволить сформулювати ефективну стратегію розвитку зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Питання організації та регулювання експортно-імпортних операцій в Україні регламентуються такими законодавчими і нормативно-правовими актами: Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № № 4495-VI; Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII «Про зовнішньоекономічну діяльність» (із змінами); Закон України від 20.10.1999 р. № 1172-XIV «Про транзит вантажів» (із змінами); Закон України від 12.09.2019 р. № 78-IX «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» (із змінами); Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 р. № 461 «Про затвердження переліку товарів, ввезення яких на митну територію України та/або переміщення територією України прохідним та внутрішнім транзитом здійснюється за умови обов'язкового надання митним органам забезпечення сплати митних платежів» (із змінами) тощо.

Проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств у різних сферах господарювання становлять інтерес для науковців і фахівців-практиків [1-12].

Питанням транзитного й експортного потенціалу з урахуванням регіональної складової [13-20]; регулювання митної політики та формування інститутів митних режимів [21-23] присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених.

Однак, незважаючи на таку пильну увагу до окресленої проблематики, актуальним залишається здійснення наукових досліджень у напрямі управління експортно-імпортними операціями в системі зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Мета статті полягає в розробленні прогнозів основних показників експортно-імпортної діяльності з використанням статистичних і економіко-математичних методів.

Для прогнозування обсягів експортно-імпортних поставок можуть застосовуватися різні статистичні методи [24-28].

Метод авторегресії – побудова авторегресійної моделі, тобто динамічної регресійної моделі, що відображає часові зміни досліджуваного показника порівняно з його попередніми значеннями.

Авторегресійна модель виглядає таким чином:

$$Y_t = \alpha_1 y_{t-1} + \alpha_2 y_{t-2} + \dots + \alpha_n y_{t-n}, \quad (1)$$

де y_t – прогнозне значення показника;

$y_{t-1}, y_{t-2}, \dots, y_{t-n}$ – попередні значення прогнозного показника;

$\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$ – коефіцієнти авторегресії;

t – порядковий номер попередніх значень показника.

Метод середнього темпу зростання:

$$\overline{K_p} = y^{-1} \sqrt[n]{\frac{Y_n}{Y_1}}, \quad (2)$$

де Y_n – значення прогнозного показника за поточний рік;

Y_1 – значення прогнозного показника за базовий рік.

Метод екстраполяції середньої – розрахунок виконано за формулою

$$\overline{Y}_t = \overline{Y} = \frac{\sum Y_i}{n}, \quad (3)$$

де Y_i – фактичні значення показника;

n – кількість періодів.

Метод «найвіх моделей» – розрахунок здійснюється в такій послідовності:

визначення щорічного приросту або зменшення обсягу експорту / імпорту

$$\Delta V_i = V_n - V_{n-1}, \quad (4)$$

де V_n – наступне значення показника;

V_{n-1} – попереднє значення показника;

розрахунок середнього щорічного приросту або зменшення показника та прогнозного значення обсягу експорту / імпорту

$$\Delta V_{cp} = \frac{\sum \Delta V_i}{n}; \quad (5)$$

$$V_{np} = V_{\phi} + \Delta V_{cp}, \quad (6)$$

де V_{ϕ} – фактичне значення показника за попередній період.

n – кількість періодів.

Метод екстраполяції тренду – розрахунок надається за видом лінійного рівняння

$$\bar{Y}_t = \alpha + \beta t, \quad \sum y = n\alpha + \beta \sum t, \quad \sum yt = \alpha \sum t + \beta \sum t^2, \quad (7)$$

де y – показник, що аналізується;

t – період (роки);

α, β – коефіцієнти для розрахунку.

У роботі [29] доведено, що найбільш точним і достовірним методом прогнозування є метод авторегресії, який має такі переваги: обґрунтованість й оперативність виконання розрахунків; менша похибка одержаних результатів; відсутність суб'єктивного чинника, властивого методу експертних оцінок тощо. Отже, цей метод є ефективним для прогнозування показників, оскільки має місце вища достовірність прогнозних значень.

Виконаємо прогнозування показників експортно-імпортних операцій із використанням методу авторегресії. Розрахунки свідчать, що обсяги експорту з країн Європи в Україну зростуть за 2019-2023 рр. на 22,2%, а імпорту – на 19,2%. Однак сальдо експортно-імпортних операцій буде від'ємним і щороку скорочуватиметься. При цьому знизиться і співвідношення між імпортом та експортом. Так, якщо значення цього показника у 2019 р. становило 1,42 раза, то в 2023 р. – 1,38.

Разом з тим обсяги експорту сільськогосподарської продукції збільшаться у 2 рази, а імпорту – в 1,83 раза. Сальдо експортно-імпортних операцій буде додатним і зросте у 2023 р. порівняно з 2019 р. у 2,1 раза. За цей період обсяг інвестицій зовнішньоекономічної діяльності збільшиться на 4,6% (див. таблицю).

Висновки. Отже, прогнозування як ефективний інструмент планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення при формуванні планів відвантаження споживачам, виробничих програм і стратегій по-

Прогнозні значення показників зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання

Показники	Фактичне значення за 2019 р.	Прогнозні значення за роками			
		2020	2021	2022	2023
Зовнішня торгівля товарами з країнами Європи, млн дол. США					
Експорт	26739,5	28116,6	29564,6	31087,2	32688,2
Імпорт	38001,9	39708,2	41491,1	43354,0	45300,6
Сальдо	-11262,4	-11591,6	-11896,5	-12266,8	-12612,4
Зовнішня торгівля сільськогосподарською продукцією, млн дол. США					
Експорт	3330,0	3971,0	4735,4	5647,0	6734,1
Імпорт	556,4	647,4	753,2	876,4	1019,7
Сальдо	2773,6	3323,6	3982,2	4770,6	5714,4
Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності					
Обсяг, млрд дол. США	35,81	36,22	36,63	37,05	37,47
Темпи зростання, %	100,0	101,1	102,3	103,5	104,6

Джерело: складено та розраховано автором.

дальшого розвитку підприємств, виявляти резерви підвищення ефективності організації міжнародної збутової діяльності, оптимізувати структуру експортно-імпорتنих операцій [30; 31]. Це сприятиме розширенню каналів збуту, скороченню витрат на організацію зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання та збільшенню обсягів реалізації експортної продукції.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні науково-методичних положень і розробленні практичних рекомендацій щодо інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку системи оподаткування експортно-імпорتنих операцій.

Література

1. Ліпич Л. Г., Фатенок-Ткачук А. О. Формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств: монографія. Луцьк: Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 220 с.
2. Шмиголь Н. М., Павлюк Т. С. Проблемні питання розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 3. С. 118-121.
3. Хоменко Т. Ю., Круш П. В. Методичні підходи до оцінки ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2017. № 11. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102593>.
4. Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин і зовнішньоекономічні зв'язки України: колективна монографія / В. М. Фомішина, А. В. Рибчук, В. В. Зінченко та ін.; за ред. В. М. Фомішиної. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. 340 с.

5. Акименко О. Ю. Теоретико-методологічні аспекти регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств в умовах європейської інтеграції. *Детермінанти соціально-економічного розвитку України в умовах трансформаційних зрушень*: колективна монографія / за заг. ред. В. П. Ільчука. Чернівці: ЧНТУ, 2018. С. 67-76.

6. Бугас В. В., Казімірова О. В. Сутність, види та особливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств електроенергетики в національній економіці України. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.75>.

7. Тарасюк Г. М., Горшкова Л. О. Підходи до вирішення проблем зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 412-415.

8. Акименко О. Ю. Теоретична концептуалізація зовнішньоекономічної діяльності як вагомого фактору економічної стабілізації держави. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38-1. С. 37-42.

9. Дідух С. М. Зовнішньоекономічна діяльність вертикально інтегрованих агропромислових холдингів в умовах євроінтеграції. *Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір*: монографія / за ред. О. І. Павлова. Одеса: Астропринт, 2019. С. 58-67.

10. Рахман М. С., Євтушенко В. А., Рудас Д. С. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами ЄС. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 47. С. 39-44. doi: <https://doi.org/10.32843/infrastructure47-7>.

11. Козак Ю., Сукач О., Бурлаченко Д. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 268 с.

12. Кононов І. І. Сутність зовнішньоекономічної діяльності як об'єкта облікового моделювання. *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 79-86. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-79-86>.

13. Пирожков С., Прейгер Д., Малярчук І. Проблеми реалізації транзитного потенціалу України у контексті розширення ЄС і формування СЕП. *Економіка України*. 2005. № 3. С. 4-19.

14. Кузьмін П. В. Особливості використання транзитного потенціалу України в умовах міжнародної інтеграції. *Наукові праці Науково-дослідного фінансового інституту*. 2012. № 4(61). С. 209-213.

15. Мельник О. М. Характеристика транзиту як виду митного режиму. *Європейські перспективи*. 2013. № 12. С. 140-144.

16. Ковальська Л. Л., Савош Л. В., Павлюк Л. В. Транзитний потенціал регіону: оцінка та напрями оптимізації. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 3-4(1). С. 82-85.

17. Платонов А. Ю. Транзитний потенціал України та стримуючі фактори розвитку міжнародних вантажних перевезень. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5943>.

18. Експортно-імпорتنі операції: навч. посіб. / Я. В. Белінська, О. В. Коляда, М. І. Назаров та ін. Ірпінь: Ун-т ДФС України, 2018. 254 с.

19. Ляшенко В. І., Осадча Н. В., Трушкіна Н. В. Інституційні умови підвищення ефективності використання транзитного потенціалу Придніпровського економічного району. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 34. С. 137-146. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-34-23>.

20. Осадча Н. В., Дзюба С. В., Лашин П. М. Експортний потенціал Дніпропетровської області: пріоритети розвитку (на прикладі країн Азії). *Вісник економіки*

мічної науки України. 2020. № 1 (38). С. 36-45. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).36-45](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).36-45).

21. Осадча Н. В. Формування глобальних інститутів регулювання митної справи: монографія. Дніпропетровськ: Нова ідеологія, 2013. 320 с.

22. Осадча Н. В. Зміни регуляторної політики України в умовах підписання асоціації з Європейським Союзом. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 3. С. 71-75.

23. Осадча Н. В. Вплив регулювання митної політики на національне господарство країни. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2015. № 1(49). С. 52-59.

24. Шелобаев С. И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 367 с.

25. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування. Київ: КНЕУ, 2001. 170 с.

26. Геець В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І., Іванов В. В., Дубровіна Н. А., Ставицький А. В. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування. 2-ге вид., виправ. Харків: ІНЖЕК, 2008. 396 с.

27. Голубова Г. В. Статистичний аналіз та прогнозування експорту України. *Статистика України*. 2018. № 2. С. 6-12. doi: [https://doi.org/10.31767/su.2\(81\)2018.02.01](https://doi.org/10.31767/su.2(81)2018.02.01).

28. Залознова Ю. С., Трушкіна Н. В. Обґрунтування стратегічних напрямів удосконалення організації збутової діяльності вугільних підприємств України. *Економіка України*. 2020. № 4(701). С. 6-38. doi: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.04.006>.

29. Залознова Ю. С., Трушкіна Н. В. Удосконалення організації збутової діяльності вугледобувних підприємств України в умовах нестабільності попиту: теорія і практика: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2020. 166 с.

30. Прокопишин О. С. Податок на додану вартість: особливості оподаткування та обліку в експортно-імпортних операціях. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 4(1). С. 72-75.

31. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Малецька О. І. Модернізація системи оподаткування підприємств з урахуванням європейського досвіду. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.70>.

References

1. Lypych, L. H., Fatenok-Tkachuk, A. O. (2010). Formuvannia stratehii rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti mashynobudivnykh pidpryemstv [Formation of strategy of development of foreign economic activity of machine-building enterprises]. Lutsk, Volyn National University Lesya Ukrainka University. 220 p. [in Ukrainian].

2. Shmyhol, N. M., Pavliuk, T. S. (2016). Problemni pytannia rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy [Problematic issues of development of foreign economic activity of Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, Issue 6, pp. 118-121 [in Ukrainian].

3. Khomenko, T. Yu., Krush, P. V. (2017). Metodichni pidkhody do otsynki efektyvnosti upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu [Methodical approaches to the assessment of the effectiveness of foreign economic activity management]. *Aktualni problemy ekonomiky ta upravlinnia – Current problems of economics and management*, 11. Retrieved from <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102593> [in Ukrainian].

4. Fomishyna, V. M., Rybchuk, A. V., Zinchenko, V. V. et al. (2017). Suchasni tendentsii mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn i zovnishnoekonomichni zviazky Ukrainy [Modern tendencies of international economic relations and foreign economic relations of Ukraine]. Kherson, VKF STAR LTD. 340 p. [in Ukrainian].

5. Akymenko, O. Yu. (2018). Teoretyko-metodolohichni aspekty rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti promyslovykh pidpryemstv v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Theoretical and methodological aspects of regulation of foreign economic activity of industrial enterprises in the conditions of European integration]. *Determinanty sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zrushen – Determinants of socio-economic development of Ukraine in terms of transformational changes.* (pp. 67-76). Chernihiv, ChNTU [in Ukrainian].

6. Buhas, V. V., Kazimirova, O. V. (2018). Sutnist, vydy ta osoblyvosti rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpryemstv elektroenerhetyky v natsionalnii ekonomitsi Ukrainy [The essence, types and features of development of foreign economic activity of electric power enterprises in the national economy of Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 12. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.75> [in Ukrainian].

7. Tarasiuk, H. M., Horshkova, L. O. (2018). Pidkhody do vyrishennia problem zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpryemstv Ukrainy [Approaches to solving problems of foreign economic activity of Ukrainian enterprises]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, Issue 21, pp. 412-415 [in Ukrainian].

8. Akymenko, O. Yu. (2019). Teoretychna kontseptualizatsiia zovnishnoekonomichnoi diialnosti yak vahomoho faktoru ekonomichnoi stabilizatsii derzhavy [Theoretical conceptualization of foreign economic activity as an important factor of economic stabilization of the state]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, Issue 38-1, pp. 37-42 [in Ukrainian].

9. Didukh, S. M. (2019). Zovnishnoekonomichna diialnist vertykalno intehrovanykh ahropromyslovykh kholdynhiv v umovakh yevrointehratsii [Foreign economic activity of vertically integrated agro-industrial holdings in the conditions of European integration]. *Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy v systemi hlobalnykh konkurentnykh vidnosyn: ahroprodovolchyi vymir – Foreign economic activity of Ukraine in the system of global competitive relations: agro-food dimension.* (pp. 58-67). Odessa, Astroprint [in Ukrainian].

10. Rakhman, M. S., Yevtushenko, V. A., Rudas, D. S. (2020). Zovnishnoekonomichna diialnist Ukrainy z krainamy YeS [Foreign economic activity of Ukraine with EU countries.]. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, Issue 47, pp. 39-44. doi: <https://doi.org/10.32843/infrastruct47-7> [in Ukrainian].

11. Kozak, Yu., Sukach, O., Burlachenko, D. (2020). Zovnishnoekonomichna diialnist pidpryemstva [Foreign economic activity of the enterprise]. Kyiv, Center for Educational Literature [in Ukrainian].

12. Kononov, I. I. (2020). Sutnist zovnishnoekonomichnoi diialnosti yak obiekta oblikovoho modeliuвання [The essence of foreign economic activity as an object of accounting modeling]. *Biznes Inform – Business Inform*, 5, pp. 79-86. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-79-86> [in Ukrainian].

13. Pyrozhhov, S., Preiher, D., Maliarchuk, I. (2005). Problemy realizatsii tranzynoho potentsialu Ukrainy u konteksti rozshyrennia YeS i formuvannia YeEP [Problems of realization of transit potential of Ukraine in the context of EU enlargement and formation of SES]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 3, pp. 4-19 [in Ukrainian].

14. Kuzmin, P. V. (2012). Osoblyvosti vykorystannia tranzynoho potentsialu Ukrainy v umovakh mizhnarodnoi intehratsii [Peculiarities of using the transit potential of Ukraine in the conditions of international integration]. *Naukovi pratsi Naukovodoslidnogo finansovoho instytutu – Scientific works of the Research Financial Institute*, 4(61), pp. 209-213 [in Ukrainian].
15. Melnyk, O. M. (2013). Kharakterystyka tranzytu yak vydu mytnoho rezhymu [Characteristics of transit as a type of customs regime]. *Yevropeiski perspektyvy – European perspectives*, 12, pp. 140-144 [in Ukrainian].
16. Kovalska, L. L., Savosh, L. V., Pavliuk, L. V. (2014). Tranzytyni potentsial rehionu: otsinka ta napriamy optymizatsii [Transit potential of the region: assessment and directions of optimization]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI – Economic annals-XXI*, 3-4(1), pp. 82-85 [in Ukrainian].
17. Platonov, A. Yu. (2017). Tranzytyni potentsial Ukrainy ta strymuiuchi faktory rozvytku mizhnarodnykh vantazhnykh perevezhen [Transit potential of Ukraine and restraining factors of international freight transportation development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5943> [in Ukrainian].
18. Belinska, Ya. V., Koliada, O. V., Nazarov, M. I. et al. (2018). Eksportno-importni operatsii [Export-import operations]. Irpin, University of SFS of Ukraine. 254 p. [in Ukrainian].
19. Liashenko, V. I., Osadcha, N. V., Trushkina, N. V. (2020). Instytutsiini umovy pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia tranzynoho potentsialu Prydniprovskoho ekonomichnogo raionu [Institutional conditions for increasing the efficiency of using the transit potential of the Prydniprovsky economic district]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Ser.: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Ser. : International economic relations and the world economy*, Issue 34, pp. 137-146. doi: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-34-23> [in Ukrainian].
20. Osadcha, N.V., Dziuba, S.V., Lashin, P.M. (2020). Expot Potential of Dnepropetrovsk Region: Development Priorities (on the Example of Asian Countries). *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (38), pp. 36-45. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1\(38\).36-45](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.1(38).36-45) [in Ukrainian].
21. Osadcha, N. V. (2013). Formuvannia hlobalnykh instytutiv rehuliuвання mytnoi spravy [Formation of global institutes of customs regulation]. Dnipropetrovsk, Nova ideolohiia [in Ukrainian].
22. Osadcha, N. V. (2014). Zminy rehuliatornoj polityky Ukrainy v umovakh pidpysannia asotsiatsii z Yevropeiskym Soiuzom [Changes in the regulatory policy of Ukraine in terms of signing an association with the European Union]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 3, pp. 71-75 [in Ukrainian].
23. Osadcha, N. V. (2015). Vplyv rehuliuвання mytnoi polityky na natsionalne gospodarstvo krainy [Influence of customs policy regulation on the national economy.]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnogo hirnychoho universytetu – Economic Bulletin of the National Mining University*, 1(49), pp. 52-59 [in Ukrainian].
24. Shelobaev, S. I. (2000). Matematicheskiye metody i modeli v ekonomike, finansakh, biznese [Mathematical methods and models in economics, finance, business]. Moscow, UNITY-DANA [in Russian].
25. Yerina, A. M. (2001). Statystychne modeliuvannia ta prohnouzuvannia [Statistical modeling and forecasting]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].

26. Heiets, V. M., Klebanova, T. S., Cherniak, O. I., Ivanov, V. V., Dubrovina, N. A., Stavytskyi, A. V. (2008). Modeli i metody sotsialno-ekonomichnoho prohnouzuvannia [Models and methods of socio-economic forecasting]. 2nd ed., corrected. Kharkiv, INZHEK [in Ukrainian].
27. Holubova, H. V. (2018). Statystychnyi analiz ta prohnouzuvannia eksportu Ukrainy [Statistical analysis and forecasting of Ukrainian exports]. *Statystyka Ukrainy – Statistics of Ukraine*, 2, pp. 6-12. doi: [https://doi.org/10.31767/su.2\(81\)2018.02.01](https://doi.org/10.31767/su.2(81)2018.02.01) [in Ukrainian].
28. Zaloznova, Yu. S., Trushkina, N. V. (2020). Obgruntuvannia stratehichnykh napriamiv udoskonalennia orhanizatsii zbutovoi diialnosti vuhilnykh pidpriemstv Ukrainy [Substantiation of strategic directions of improvement of organization of sales activity of coal enterprises of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 4(701), pp. 6-38. doi: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.04.006> [in Ukrainian].
29. Zaloznova, Yu. S., Trushkina, N. V. (2020). Udoskonalennia orhanizatsii zbutovoi diialnosti vuhledobuvnykh pidpriemstv Ukrainy v umovakh nestabilnosti popytu: teoriia i praktyka [Improving the organization of sales activities of coal mining enterprises of Ukraine in conditions of demand instability: theory and practice]. Kyiv, IIE of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
30. Prokopyshyn, O. S. (2014). Podatok na dodanu vartist: osoblyvosti opodatkovannia ta obliku v eksportno-importnykh operatsiiakh [Value added tax: features of taxation and accounting in export-import operations]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National Universit. Economic sciences*, 4(1), pp. 72-75 [in Ukrainian].
31. Hnatyshyn, L. B., Prokopyshyn, O. S., Maletska, O. I. (2020). Modernizatsiia systemy opodatkovannia pidpriemstv z urakhuvanniam yevropeiskoho dosvidu [Modernization of the enterprise taxation system taking into account the European experience]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 7. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.70> [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 17.11.2020 р.